

klíčovou roli tento prvek v argumentaci hraje, mohli mu autoři možná věnovat samostatný příspěvek v první části knihy. Maull se však v úvodu zmiňuje, že srovnávání mocenských zdrojů je složitá a primitivní („*crude*“) forma porovnávání síly, a proto se autoři zaměří na analyzování realizované politiky (*policy outcomes*; s. 6). V takovém případě ovšem měli autoři důsledněji argumentovat a osvětlovat souvislost mezi prosazovanou politikou a limitovanými mocenskými prostředky.

Tato zajímavá knížka měla smůlu co do doby svého vydání. Ve chvíli, kdy vyšla na veřejnost, již začala nová podkapitola ve vývoji zahraniční politiky Spolkové republiky Německo a nové události vrhaly nové světlo na problém, kterým se publikace zabývá. Ta je zajímavým pohledem na změny, které do zahraniční politiky Německa přinesla nová formace, koalice SPD a Zelených, a zároveň nová generace politiků, se kterou byla spojena mnohá očekávání. Co se týče interpretace zahraniční politiky znovusjednoceného Německa obecně, která je hlavním cílem knihy, nutně zůstává čtenářům dlužna odpověď na otázku, jak do prezentovaného konceptu zapadá politika nové velké koalice, která s sebou přinesla některé změny. Návrat k úloze nezištného čestného makléře na evropské scéně, snaha o normalizaci ve vztahu se Spojenými státy, větší důraz na politiku ochrany lidských práv a její důsledky pro vztahy s Ruskem a Čínou či zvyšování angažovanosti v zahraničních misích a zároveň oproti ostatním „normálním“ mocnostem větší důraz na předcházení užití síly jsou příklady tendencí této politiky, které si čtenář bude jistě porovnávat s tezemi v recenzovaném svazku uvedenými. Tyto případy rozhodně nesvědčí o tom, že by Německo opouštělo model civilní mocnosti. Zajímavá by byla spíše otázka, zda se k němu nevrací.

Šporník *Germany's Uncertain Power* je velmi zajímavá a čtivá knížka, kterou je možné doporučit každému zájemci o německou zahraniční politiku. Kromě toho, že nabízí intelektuálně stimulující výzkumnou otázku, a přispívá tak do debaty o roli sjednoceného Německa na mezinárodní scéně (zejména se jedná o úvodní a závěrečný příspěvek Hanne Maulla), může sloužit rovněž jako přívětivý přehled zabývající se změnami, které do zahraniční politiky SRN přinesla rudo-zelená koalice.

Ondřej Pícka

Ian Morris, **Why the West Rules – For Now. The Patterns of History, and What They Reveal About the Future.** New York: Farrar, Straus & Giroux, 2010. 750 s. ISBN 978-0374290023

Ian Morris si předsevzal obtížný úkol – odpovědět na otázku, co v moderní éře předurčilo západní civilizaci k dominantnímu postavení v celosvětovém měřítku. Zarazuje se přitom do dlouhého seznamu autorů – historiků, politologů, antropologů či sociologů –, kteří si kladli podobné otázky související se vzestupem a pádem velmocí. Podle Josepha Needhama, který se jako jeden z prvních snažil odhalit společenské příčiny čínské zaostalosti zkoumáním kultury a vědy v Číně, jsou ostatně obdobné úvahy označovány jako Needhamova otázka. Polemika mezi různými autory odrazila mimo jiné dilema, zda lze civili-

začnící dominanci Západu přičítat jakési historické náhodě či souhře nahodilých okolností nebo zda je výsledkem inherentní determinující výhody (biologické, zeměpisné, kulturní), jež vlastně automaticky vedla k dnešnímu stavu. Morrisova kritika předcházejících autorů spočívá v tom, že se zaměřovali na příliš krátké období lidských dějin, jehož zákonitosti poté extrapolovali na zbytek dějin, nebo ve vývoji zohledňovali jednostranně vymezené faktory reflektující jejich specializaci, které tak neumožňovaly postihnout celkovou komplexitu procesů. Cílem jeho rozsáhlé práce je nastínit obecně pojaté vzorce historického vývoje a vysvětlit je na základě univerzálně platných pravidel.

Ian Morris je britský historik a archeolog, který se na začátku své akademické kariéry zaměřoval na starověké civilizace ve Středomoří. Dnes je profesorem historie na Stanfordově univerzitě a jeho současný výzkum se zabývá dlouhodobými historickými trendy od Doby ledové po současnost a jejich implikacemi pro budoucnost. Zvláštní zájem věnuje vlivu přírodních podmínek na formování dějin lidstva. Svou přednost vidí v tom, že specializace v archeologii klasického starověku a praktická zkušenost s vykopávkami představující odkrývání jednotlivých vrstev po sobě jdoucích civilizací v oblasti Středomoří mu dává jedinečný multidisciplinární vhled do problematiky. Jako vedoucí archeologického průzkumu musel být schopen kombinovat vklad nejrůznějších specialistů – biologů, chemiků, klimatologů, antropologů, lingvistů – a výsledná zkušenost ho dovedla k poznání, že střídání a evoluce civilizací probíhá v cyklech, jež se řídí stejnými obecnými pravidly, protože se konzistentně ukazuje, „že se lidé ve velkých skupinách ve všech koutech světa za podobných podmínek chovají stejně“ (s. 27).

Při výkladu lidských dějin přitom začíná v prehistorii, popisuje evoluční vývoj předchůdců člověka a pokračuje rozšířením *homo sapiens* na všech kontinentech v procesu, který byl určován zejména klimatickými změnami. Primární důvod, proč po konci poslední doby ledové před přibližně 12000 lety vznikla epicentra dvou hlavních civilizačních okruhů na Blízkém Východě a v údolích Yangzi a Žluté řeky ve střední Číně, podle něho spočívá v geografii a botanice, vzhledem k tomu, že v těchto oblastech, na rozdíl od jiných částí světa, existoval větší potenciál domestikovatelných druhů plodin a zvířat, což jim dalo znaitelný náskok ve společenském rozvoji (a který byl v případě západní civilizace ještě o něco větší než v případě Číny). Vzhledem k tomu, že posuzování společenského pokroku v absolutních měřítkách je v kontextu různých kultur a historických období problematické, rozhodl se Morris k důsledné komparaci Východu a Západu a zákonitosti společenského rozvoje zkoumat v relativním vyjádření, a to souběžným znázorněním vývoje obou oblastí prostřednictvím vlastního originálního indexu společenského rozvoje. Ten je zde definován jako „schopnost společností realizovat určité potřeby – formovat fyzické, ekonomické, sociální a intelektuální prostředí ke svému účelům“ (s. 24), kvantifikovaná na základě spotřeby energií, velikosti největšího města jako jednotky masové organizované společnosti, na komunikační vyspělosti a na válečné technologii. Na časové ose tak lze v hrubých rysech odhalit evoluční cykly a zjistit, jaké faktory v daném okamžiku určovaly náskok té či oné civilizace. Morrisovi přirozeně nejde o závody mezi civilizacemi, nýbrž o souvislosti, které existují mezi civilizačními okruhy v podobných stádiích rozvoje, přičemž shodný dlouhodobý evoluční průběh společností podle něho demonstruje historickou zákonitost. Odliš-

nosti jsou zpravidla způsobeny destruktivními silami, jež jsou krátkodobější, bez trvalého vlivu. Morris je nazývá pěti jezdci z apokalypsy a řadí mezi ně klimatické změny, migrace, hladomor, epidemie a rozpad státu.

Jedním z postulovaných závěrů je, že zeměpisná poloha má skutečně determinující vliv na úroveň společenského rozvoje, současně ale určitá úroveň rozvoje určuje, co přesně zeměpisná poloha znamená. Jedná se tedy o oboustranný proces. Jinými slovy relevantnost polohy se mění s tím, v jakém stadiu vývoje se společnost nachází – to totiž určuje její potřeby a potenciál dalšího vývoje. Británie tak ve starověku byla civilizační periferií na nízkém stupni rozvoje, na začátku novověku jí ale jedinečná poloha na západní periférii Evropy umožňuje využít nové obchodní příležitosti. Obdobně lze říci, že pokud ložiska uhlí v Anglii před 2000 lety neznamenala žádnou výhodu pro rozvoj společnosti, před 200 lety to určilo rozhodující náskok Británie v průmyslové revoluci. V podobném duchu velikost Tichého oceánu ztížila Číně zámořské objevy a dala tím Evropě prvenství v objevení amerického kontinentu, po jehož kolonizaci se západní kultura stala dominantní. Na druhou stranu však výhoda geografie neznamená jistotu civilizačního náskoku, ale představuje jen příležitost, již lidé mohou využít nebo promarnit. Dalším pozorovaným závěrem knihy je, že vývoj postupuje nekontinuálně a často se přerušuje, vrací a pokračuje někde jinde. Autor například popisuje tzv. paradox zaostalosti, podle něhož periferie vyspělé civilizace často přebírá štafetu v rozvoji, protože dokáže inovativně díky svým odlišným fyzickým podmínkám překonat strop, na který dosavadní vyspělé civilizační jádro narazilo po vyčerpání svého potenciálu.

Why the West Rules je rozhodně významným vědeckým počinem, jenž si klade relevantní otázky a je podložen důkladným výzkumem a zralou myšlenkovou úvahou. Jednou z předností Morrisovy vědecké metody je nedogmaticčnost a vstřícný postoj k potenciální kritice. Autor si uvědomuje, že jeho přístup je mnohdy zjednodušující a při popisu raného období se opírá o odhady, spíše než o tvrdé důkazy, a vybízí k diskuzi a dalšímu zkoumání. Příklad vstřícnosti k případným kritikům je předložení kompletní dokumentace k vytváření indexu. Morris přesvědčivě popisuje své úvahy nad výběrem faktorů, na jejichž základě dospívá ke kvantifikaci rozvoje – přičemž podrobnější diskuse o odborné literatuře, z níž čerpá, včetně výpočtů, je obsažena v příloze, aby příliš nezatěžovala vlastní text, a autor vyzývá k jejich korekci na svých webových stránkách (<http://www.ianmorris.org/socdev.html>). Zde je ostatně zdarma ke stažení i úplná elektronická verze přílohy se všemi výpočty, tabulkami a citacemi zdrojů (čítající 233 stran). Autorovi se tak podařilo dosáhnout kompromisu v podobě čtivé a přístupné práce, jež neslevuje z akademických měřítek a umožňuje dohledat všechny jednotlivosti nutné pro kritiku a další rozvíjení popsaného přístupu. Další silnou stránkou knihy je autorův styl, který je výstižný, čtivý a obsahuje řadu osobních a vtipných prvků, které místy odborný výklad odlehčují.

Přesto se nabízejí otázky, na něž Morris nenabízí odpověď. Například jde o vymezení Východu a Západu, které je příliš paušální a nedostatečně reflektuje rozdíly, které v rámci těchto civilizačních okruhů existovaly a nadále existují – stačí poukázat na oblast Středního východu. Ten je podle Morrisem kolébkou západní civilizace, a přesto je dnes i podle autora „obloukem nestability“, kde se možná bude rozhodovat o budoucnosti světa. Dalším podob-

ným případem je Japonsko, které svým vývojem nezapadá do schématu Východu. Skutečně lze považovat takové odlišnosti ve vývoji považovat za přechodné odchylky z univerzálních pravidel historie, které nakonec povedou ke konvergenci?

Asi nepřekvapí, že nejproblematictější je část knihy věnována budoucnosti. Morris odhaduje, že na základě jím popsaných trendů dojde kolem roku 2050 k vyrovnání rozdílů mezi Čínou a Západem, současně je ale nucen konstatovat, že dnešní tempo vědeckého a technologického rozvoje je tak dynamické, že přestane platit jak rozdělení na Východ a Západ, tak i vliv geografie na jejich relativní postavení. Zdá se, že paradigma definované pro celý průběh lidských dějin v současnosti a blízké budoucnosti je nedostatečné – nabízí se přitom otázka, zda autor ve svém důrazu na fyzické okolnosti a technologie nepomíjí příliš lidský faktor, tedy jaké instituce společnosti vytvářejí pro zvládnání svých problémů a jak je dokáží přizpůsobovat měnícím se podmínkám. Sám přiznává, že klíč k budoucnosti vězí v tom, jak na současné výzvy, mezi něž Morris řadí zejména klimatické změny, jadernou válku a vyčerpání zdrojů, budou reagovat politické systémy jednotlivých akterů. Zde si už nicméně s dichotomií Západ a Východ nevystačíme, protože realita je mnohem komplikovanější. S autorem lze souhlasit, že „dějiny lidstva se přibližují k největší diskontinuitě“ (s. 592), ovšem zda-li přitom uplatníme Morrisem popsané lekce z dějin, zůstává i nadále nevyjasněné.

Libor Ott

Vincent Pouliot, **International Security in Practice. The Politics of NATO – Russia diplomacy**. New York: Cambridge University Press, 2010. 282 s. ISBN 978-0521122030

Vincent Pouliot přichází ve své práci s přístupem zdůrazňujícím, že tradiční diskurs o mezinárodních vztazích a diplomacii se odehrává do značné míry v teoretické rovině, a neodráží tak praxi. Právě praxe je pro autora dimenzí, o kterou chce toto téma obohatit. Pouliot se obrací pro inspiraci k disciplínám mimo mezinárodní vztahy a politologii, především k sociologii Pierra Bourdieua. Sociologovu „teorii jednání“ Pouliot aplikuje na mezinárodní diplomacii a dochází k tomu, že diplomaté a jejich jednání se dají charakterizovat s pomocí dvou os: na jedné jsou jejich dispozice, tedy zkušenost, na druhé jsou jejich pozice v otázce mezinárodní bezpečnosti. Pokud dochází k neshodě, tedy pokud se osy neprotínají, pak je více než pravděpodobné, že upřednostnění mírového řešení případného konfliktu pro dané aktéry vstupuje do pozadí. Pro demonstraci svého přístupu si Pouliot vybral otázku vztahu NATO a Ruska. Tam podle autora dochází k oné neshodě předpokladů obou stran, kterou Pouliot podle Bourdieua nazývá „hystereze“. Na jedné straně se NATO vidí v nadřazené pozici vůči Rusku, s čímž Rusko nesouhlasí, protože se vnímá jako mnohem důležitější aktér mezinárodních vztahů, než je Aliance ochotná připustit. Mírové řešení sporů je tak pro tyto dva hráče sice normální, nikoliv však samozřejmé. To ale neznamená, jak píše autor, že by se obě strany skutečně uchýlily k jinému než mírovému řešení spo-